

DOI: 10.33663/0869-2491-2026-37-113-122

УДК 340.1

Н. М. ПАРХОМЕНКО,доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАН України*

ORCID: 0000-0002-5870-9261

ВИКОНАННЯ НОРМ ПРАВА ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВСТАНОВЛЕНИХ ДЕРЖАВОЮ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ

Визначено концептуальні засади сутності й змісту виконання норм права та наголошено, що ця форма реалізації норм права посідає самостійне й принципово важливе місце серед форм втілення нормативних приписів у реальну поведінку суб'єктів у межах функціонування встановлених державою правових режимів, адже саме завдяки виконанню юридичних обов'язків забезпечується перехід від нормативної моделі належної поведінки до її фактичного здійснення, що уможливорює досягати цілей правового регулювання та правового впливу загалом.

Саме тому виконання норм права є одним із ключових інструментів механізму правового регулювання та необхідною умовою ефективного функціонування правових режимів, що забезпечує реальну дієвість права, стабільність правопорядку та ефективність діяльності держави.

Ключові слова: реалізація права, виконання норм права, правовий режим, правове регулювання, юридичний обов'язок, права людини.

Parkhomenko Nataliia. Implementation of legal norms as a means of ensuring the functioning of legal regimes established by the state

The conceptual foundations of the essence and content of the implementation of legal norms and it is emphasized that this form of implementation of legal norms occupies an independent and fundamentally important place among the forms of implementation of normative prescriptions into the real behavior of subjects within the functioning of legal regimes established by the state after all, it is thanks to the fulfillment of legal duties that the transition from the normative model of proper behavior to its actual implementation is ensured, which allows achieving the goals of legal regulation and legal influence in general.

That is why the implementation of legal norms is one of the key tools of the mechanism of legal regulation and a necessary condition for the effective functioning of legal regimes, which ensures the real effectiveness of law, the stability of law and order and the effectiveness of state activity.

Keywords: implementation of law, implementation of legal norms, legal regime, legal regulation, legal obligation, human rights.

* **Parkhomenko Nataliia**, Doctor of Law, Full Professor, Corresponding Member of the NAN of Ukraine

Постановка проблеми. Згідно з характером здійснюваних державою на тому чи іншому історичному етапі її розвитку завдань держава вибудовує найбільш відповідну обставинам модель правового регулювання суспільних відносин. Формування такої моделі передбачає застосування специфічного правового інструментарію, який би в сукупності з іншими засобами економічного, соціального характеру дав змогу досягти соціально важливого та корисного результату за умови найменших витрат. Наразі Україна докладає значних зусиль щодо упорядкування різних сфер суспільних відносин у зв'язку із триваючою майже чотири роки війною, врегулюванням невпинного процесу їх цифровізації, а також одночасним здійсненням глибоких перетворень правової сфери в аспекті виконання євроінтеграційних зобов'язань. Кожне з цих завдань потребує пошуку, формування та застосування особливих засобів і моделей правового регулювання, створення відповідних правових режимів дозвольного, заборонного та зобов'язального характеру, їх комбінування та кооперування.

Тобто реалізація норм права потребує створення й функціонування ефективних інституційних механізмів, здатних забезпечити виконання приписів закону та політики і контроль за їх дотриманням. Хоча нормативно-правові акти та політичні рішення нерідко є недостатньо якісно сформульованими або свідомо саботуються ще на стадії їх ухвалення та імплементації, у багатьох випадках їхня неефективність проявляється саме на рівні органів, уповноважених на виконання та правозастосування¹.

Запобігання появі таких випадків і складність виконання зазначених завдань потребує наукового осмислення та постійного наукового супроводу діяльності органів публічної влади як передумови її ефективності. Насамперед йдеться про проблему забезпечення виконання суб'єктами права покладених на них юридичних обов'язків як форму об'єктивації ціннісного потенціалу права, реалізації права та гарантію забезпечення прав і свобод.

Стан опрацювання проблеми. Загалом проблематика, пов'язана з вивченням правового регулювання суспільних відносин, форм і методів цього процесу, створення певних моделей і режимів правового регулювання вже досліджувалась як у зарубіжній, так і вітчизняній доктрині права. Проте особливість історичного етапу, який переживає Україна, та складність поставлених перед нею для вирішення завдань потребують модернізації загального вчення та пошуку ефективних засобів державного управління. При цьому варто згадати, що протягом останніх трьох десятиліть різні аспекти загальних проблем реалізації права, правового регулювання та правових режимів досліджували С. В. Бобровник, І. В. Болокан, М. І. Козюбра, А. М. Колодій, В. О. Котюк, Є. Б. Кубко, О. В. Легка, Л. І. Летнянчин, Н. М. Оніщенко, Н. М. Пархоменко, О. В. Петришин, П. М. Рабінович, В. Ф. Сіренко, І. А. Сердюк, Т. І. Тараконич, М. В. Цвік, О. П. Черновол та ін. При цьому аналіз окремих форм реалізації права залишається малодослідженим, за винятком застосування норм права. Зокрема, серед вітчизняних нау-

ковців, хто ґрунтовно досліджував проблеми застосування норм права, – Д. О. Бочарова, М. Д. Гнатюк, О. В. Павлишина, А. М. Перепелюк, О. С. Копитова та ін. Таким чином виконання норм права як форма їх реалізації не отримало відповідного ґрунтовного дослідження на рівні теорії держави і права, незважаючи на важливе як теоретичне, так і практичне значення. Окремі напрацювання здійснювалися переважно в процесі підготовки навчальної літератури з теорії держави і права.

У зарубіжній правовій доктрині концептуальні та практичні питання реалізації права та закону досліджували Дж. Галліган, Б. З. Таманаха, Дж. Раз, У. Барбер, С. Бреєр, Дж. Блейкер, В. Бауде, С. Е. Сакс, Д. А. Пояновський, К. К. Уолш, С. Е. Сакс, Д. Барнхізєр, Е. Альпайдін, М. Ф. Куельяр, Ф. Фаган, С. Левмор, П. Флах, П. Гоудер, А. З. Хук, А. С. Майклс та ін.² Квінтесенцією зарубіжних досліджень переважно є намагання пов'язати норми закону через суб'єктів їх реалізації з фактичними правовими відносинами та проблемами правового регулювання. Тобто реалізація права через призму юридичної практики. При цьому реалізація норм права асоціюється, а іноді й отожднюється із застосуванням норм права, формою, яка передбачає обов'язкову присутність державно-владного суб'єкта.

Тож натепер окремих ґрунтовних і комплексних досліджень, присвячених визначенню сутності та змісту виконання норм права як окремої форми їх реалізації, зокрема як засобу забезпечення функціонування встановлених державою правових режимів, не напрацьовано, тому заповнити цю лакуну є метою нашого дослідження.

Виклад основного матеріалу. Визначення сутності та змісту феномену реалізації права, відповідних правових режимів є однією з ключових проблем теорії права та юридичної практики, адже саме завдяки реалізації цінність норм права знаходить свою об'єктивацію в реальних суспільних відносинах, досягається мета правового регулювання та правового впливу загалом, визначається ефективність діяльності держави щодо встановлення та підтримання правопорядку в межах створених правових режимів.

У сучасній теорії права правовий режим розглядається як особливий порядок регулювання певної сфери суспільних відносин, який забезпечується шляхом специфічного поєднання та співвідношення його методів, способів і типів. Це цілісний комплекс юридичних засобів, сформований з елементів правового регулювання, що підлягають застосуванню (диспозитивного та імперативного), способів (дозволів, заборон і зобов'язань), типів регулювання³.

Залежно від мети правового регулювання та виконуваних завдань держава може запроваджувати різні, існуючі одночасно, правові режими. «Особливий порядок правового регулювання також може бути зумовлений настанням певних обставин, які визначають специфіку регулювання суспільних відносин. Прикладом може бути правовий режим воєнного стану, тимчасово окупованих територій, надзвичайного стану»⁴, євроінтеграції, діяльності окремих органів, підприємств та організацій тощо.

У межах правових режимів видове різноманіття формалізації правореалізаційної діяльності охоплює весь правовий інструментарій, що може бути застосований суб'єктом для реалізації прав і свобод, задоволення законних інтересів в оптимальний та ефективний спосіб. При цьому складність суспільних відносин потребує існування не лише норм, що містять положення щодо прав чи свобод, а й обов'язків як приписів, що зобов'язують до активних дій. Тому правореалізаційний процес, залежно від різних критеріїв, може відбуватися в різних формах і за допомогою різних засобів правового регулювання, що передбачені нормами права. Однією таких форм, як відомо, виступає виконання норм права.

Насамперед слід спинитися на загальнотеоретичній характеристиці виконання норм права як активній формі його реалізації, категорії права, явищі правової дійсності та зазначити, що натеper у вітчизняній доктрині права усталився підхід, згідно з яким реалізація норм права розглядається як процес втілення правових приписів у поведінці суб'єктів та їх практичній діяльності щодо здійснення суб'єктивних прав та виконання юридичних обов'язків⁵.

При цьому юридичний обов'язок – це коло певних дій, покладених на конкретного суб'єкта та безумовно необхідних до виконання. В одних випадках особа повинна утриматись від вчинення певних дій, які суперечать інтересам уповноваженої особи, що надає можливість виокремити пасивний обов'язок, а в інших – вчинити певну дію для забезпечення реалізації права уповноваженого суб'єкта, що спричиняє виокремлення активного юридичного обов'язку. Відповідно юридичний обов'язок – це встановлена законом необхідність відповідної дії⁶. Це необхідність: здійснити певні дії; утриматись від здійснення певних дій; вимагати здійснення чи нездійснення певних дій з боку інших осіб; зобов'язаного суб'єкта реагувати на законні вимоги правомочної сторони; відповідати за невиконання або неналежне виконання правових обов'язків⁷.

Саме у випадку необхідності здійснення активного юридичного обов'язку йдеться про виконання норм права в політичній, економічній, соціальній сферах, що передбачені нормами конституційного, цивільного та інших галузей права. Відповідно використовується один із методів правового регулювання – зобов'язання вчинити на користь іншої особи чи суспільства відповідні дії.

З урахуванням того, що структура правового обов'язку відображає механізм його реалізації, Л. І. Летнянчин пропонує розглядати її у двох аспектах – вузькому та широкому. Вузький підхід визначає структуру механізму реалізації правового обов'язку через такі елементи, як правова основа та інституційний механізм. Отже, по-перше, правовий обов'язок має бути чітко закріплений у нормативно-правових актах. По-друге, наявність правових обов'язків повинна передбачати наявність належних державних інститутів, які б забезпечували їхню реалізацію. Згідно із широким підходом науковець пере-

конаний, що структура механізму реалізації правового обов'язку охоплює: а) систему гарантій; б) процес практичного здійснення обов'язків; в) умови і фактори, що впливають на їх здійснення⁸.

При цьому слід розрізняти юридичний обов'язок та зобов'язання. Якщо юридичний обов'язок як міра належної та необхідної поведінки визначеного суб'єкта встановлюється уповноваженими органами державної влади та об'єктивується в законі, дія якого поширюється на невизначене коло осіб, то зобов'язання виникає на підставі юридичного факту – договору, рішення суду, іншого акта застосування права щодо конкретного суб'єкта в конкретному випадку. Тому розмежування понять юридичного обов'язку та зобов'язання має принципове значення для розуміння механізму реалізації права. Якщо юридичний обов'язок є загальною мірою необхідної поведінки, встановленою нормою права і розрахованою на невизначене коло суб'єктів, то зобов'язання виникає в межах конкретних правовідносин на підставі юридичного факту та має індивідуалізований характер. Таке розмежування дає змогу чітко окреслити межі добровільної реалізації обов'язку та момент переходу до державно-примусового забезпечення його виконання.

Ця форма реалізації права здійснюється суб'єктом самостійно та безпосередньо, у межах правовідносин і не передбачає обов'язкової присутності державно-владного суб'єкта. Такі правовідносини передбачають існування сторони, яка обтяжується обов'язком здійснити за певних умов та обставин певні дії, інша сторона має право вимоги здійснення цих дій, а у випадку невиконання – змусити до виконання дій, передбачених зобов'язуючими нормами права. Такі зобов'язальні норми зумовлюють виникнення юридичних наслідків та містяться зазвичай або в нормативно-правовому акті або в договорі нормативного змісту.

При цьому суб'єкт виконання норм права має упорядковувати свою поведінку відповідно до вимог норм права добровільно. Добровільність виступає однією з визначальних характеристик виконання норм права. У протилежному випадку – відмови суб'єкта виконати обов'язок, включається спеціально визначений правовий механізм, що примушує до виконання обов'язку. Підставою для використання такого механізму є вимога уповноваженої особи, або уповноваженої сторони виникаючих правових відносин, у формі акта застосування права, який може мати подвійну функцію: 1) юридична констатація – це визнання того, що існують певні факти, їх правомірності чи/або неправомірності, визнання того або іншого права цієї особи чи констатації, у даній події має місце факт правопорушення; 2) новий юридичний обов'язок – це означає, що після ухвалення рішення, а саме: накладення покарання, встановлення обов'язку, здійснення певних дій у встановлений строк, сплата боргу тощо, необхідна ще додаткова діяльність, новий обов'язок компетентних органів щодо виконання такого рішення⁹. Відповідно примусом є діяльність уповноважених органів (їх посадових осіб), спрямована на практичну реалізацію обов'язкових для виконання індивідуальних припи-

сів, пов'язаних із запобіганням, припиненням протиправних діянь, а також притягненням до відповідальності, за відсутності їх добровільної реалізації або неможливості такої¹⁰.

Тобто держава створює та використовує юридичну відповідальність як спеціальний засіб забезпечення виконання обов'язку, який був нею встановлений та визначений у нормі права, що зумовлює його юридичну силу, з одного боку, з іншого – держава має створити умови реалізації зобов'язань (економічні, фінансові, організаційні, технічні тощо). Тож виконання норм права передбачає активну діяльність не лише зобов'язаного суб'єкта, а й уповноваженої сторони. Окрім того, суб'єкт виконання норм права може «нести юридичну відповідальність у випадку порушення у процесі виконання обов'язку прав інших суб'єктів чи невиконання покладеного обов'язку зобов'язаним суб'єктом»¹¹. Юридична відповідальність у цьому випадку також може розглядатися як різновид зобов'язання правопорушника перетерпіти міри державного впливу.

Окремо слід наголосити, що ефективність реалізації норм права у формі виконання залежить від багатьох чинників, зокрема суб'єктивних та об'єктивних. Зокрема, йдеться про рівень правової обізнаності, культури та свідомості; здатності суб'єкта бути активним учасником суспільних відносин та не лише мати права й обов'язки, а й відповідати за власні дії, які суперечать нормам права, у загальному порядку. Тобто особа має володіти статусом правосуб'єктності, що дає змогу їй бути активним учасником суспільних відносин.

Суб'єкт виконання норм права може бути колективним і індивідуальним, фізичною і юридичною особою, органом публічної влади і посадовою особою, яка має державно-владні повноваження. При цьому норми зобов'язання можуть стосуватися як усіх осіб, які проживають на території певної держави, так і окремих категорій населення, зокрема, громадян; конкретних органів державної влади чи місцевого самоврядування та посадових осіб.

У межах системи права України визначається перелік юридичних обов'язків, різних за змістом і сутністю. Зокрема, в Основному Законі визначені конституційні обов'язки як для фізичних, так і для юридичних осіб, суб'єктів публічної влади та держави загалом. З-поміж обов'язків: 1) *держави*: утвердження і забезпечення прав і свобод людини (ст. 3); забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи – катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу (ст. 16); захист життя людини (ст. 27); 2) *органів державної влади та місцевого самоврядування*, їх посадових осіб: діяти лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (ст. 19); боронити суверенітет і незалежність України, дбати про благо Вітчизни і добробут Українського народу, додержуватися Конституції України та законів України, виконувати свої обов'язки в інтересах усіх співвітчизників – народні депутати України та Президент України (статті 79, 104); повідомляти народного депутата України

про результати розгляду його запиту (керівники органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій) (ст. 85); 3) *людини і громадянина*: захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів (ст. 65); здобуття повної загальної середньої освіти (ст. 53); незаподіяння шкоди природі, культурній спадщині, відшкодування завданих збитків (ст. 66); сплата податків і зборів у порядку і розмірах, установлених законом (ст. 67); неухильне додержання Конституції України та законів України, непосягання на права і свободи, честь і гідність інших людей (ст. 68); 4) *батьків і дітей*: батьки зобов'язані утримувати дітей до їх повноліття. Повнолітні діти зобов'язані піклуватися про своїх непрацездатних батьків (ст. 51); *іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, за винятками*, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України, несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України (ст. 26).

Окрім того, у Конституції України визначено пріоритети державної політики, відповідно до яких держава в особі органів державної влади зобов'язана виконувати активні дії. Йдеться про обов'язки держави з виконання міжнародних зобов'язань, у тому числі євроінтеграційних та євроатлантичних; в умовах надзвичайного стану, зокрема правового режиму воєнного стану; розбудови інформаційного суспільства; забезпечення сталого розвитку тощо.

Законами і міжнародними договорами України визначені інші обов'язки згаданих суб'єктів, які конкретизують і розвивають зазначені конституційні положення. Це обов'язки, які визначені імперативно в нормах права, є безумовними до виконання та не передбачають для суб'єкта свободи вибору. В межах конкретних правовідносин виникають конкретні зобов'язання щодо виконання умов договору; відшкодування шкоди; виконання судового рішення тощо.

Відповідно до спеціального правового статусу суб'єкта права розрізняють обов'язки державних службовців; суддів, прокурорів, поліцейських; військовослужбовців. Також розрізняють професійні обов'язки: лікаря, вчителя, науковця, адвоката, водія тощо.

Отже, залежно від нормативного акта, в якому закріплено юридичні обов'язки, їх можна поділяти на визначені законом, зокрема конституційні, міжнародним договором, актом застосування права; залежно від суб'єкта виконання: обов'язки держави, органів публічної влади, посадових осіб; залежно від змісту правового статусу суб'єкта права: обов'язки загальні, спеціальні та індивідуальні (конкретні).

Тому існуючі в межах правового поля юридичні обов'язки слід розглядати як систему, що діє на декількох рівнях і від ефективності дії якої залежить забезпечення прав і свобод людини, підтримання правопорядку, реалізація державної політики, у тому числі в умовах правового режиму воєнного стану, виконання міжнародних, євроінтеграційних та інших публічно-правових зобов'язань України.

Результатом виконання норм права є насамперед ефективність відповідного правового режиму, що включає задоволення інтересів чи то суспільних, чи державних, чи особистих у вигляді певного блага для сторони, яка має право або повноваження очікувати її здійснення та вимагати такої необхідної поведінки в примусовому порядку. В останньому випадку суб'єкт виконання норми має також виконати додаткові вимоги за рішенням уповноважених органів державної влади, окрім основного зобов'язання. До прикладу, сплатити штраф.

Отже, зміст виконання норм права як форми реалізації права становить активна необхідна поведінка суб'єкта права щодо здійснення обов'язку, що передбачений імперативними нормами права, або зобов'язання, що міститься в міжнародних договорах чи договорах нормативно-правового змісту, актах застосування норм права, утримання від якої зумовлює настання юридичних наслідків у вигляді юридичної відповідальності. За певного правового режиму виконання юридичних зобов'язань необхідно розглядати як один із засобів, що дає змогу задіяти потенційні можливості права щодо забезпечення реалізації іншими суб'єктами прав та свобод; відновлення порушених прав; формування правової свідомості та правової культури, законослухняної поведінки тощо.

Висновки. Виконання норм права посідає самостійне й принципово важливе місце серед форм втілення нормативних приписів у реальну поведінку суб'єктів у межах функціонування встановлених державою правових режимів, адже саме завдяки виконанню юридичних обов'язків забезпечується перехід від нормативної моделі належної поведінки до її фактичного здійснення, що уможливлює досягати цілей правового регулювання та правового впливу загалом.

Виконання норм права як форма їх реалізації є активною, необхідною та обов'язковою поведінкою суб'єкта, визначеною імперативними, договірними нормами права або актами застосування норм права, утримання від якої зумовлює настання юридичної відповідальності й водночас призводить до порушення функціональної цілісності існуючого правового режиму, зменшення його потенційних спроможностей щодо регулювання та охорони суспільних відносин.

Саме тому виконання норм права є одним із ключових інструментів механізму правового регулювання та необхідною умовою ефективного функціонування правових режимів, що забезпечує реальну дієвість права, стабільність правопорядку та ефективність діяльності держави. Завдяки належному виконанню юридичних обов'язків і зобов'язань право перестає бути декларативним і набуває здатності впливати на суспільні відносини, формувати правову свідомість і культуру, а також забезпечувати баланс приватних, суспільних і державних інтересів.

1. Barnhizer, David R. What Causes Laws to Succeed or Fail? (March 8, 2016). Cleveland-Marshall Legal Studies Paper No. 297, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2744885>. С. 7. 2. Докладніше див. Пархоменко Н. М. Феномен правореалізації в сучасному науковому дискурсі. *Правова держава: Щорічник наукових праць Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України*. Випуск 36. Київ, 2025. С. 83–94. 3. Петришин О. В. Правовий режим. *Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т.* Харків: Право, 2016. Т. 3: Загальна теорія права / редкол.: О. В. Петришин (голова) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. 2017. С. 530. 4. Там само. С. 532–533. 5. Пархоменко Н. М. Реалізація права. *Юридична енциклопедія: в 6 т.* / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ: Укр. енцикл., 2003. Т. 5: П–С. С. 216. 6. Бобровник С. В. Обов'язок юридичний. *Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т.* Харків: Право, 2016. Т. 3: Загальна теорія права / редкол.: О. В. Петришин (голова) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. 2017. С. 377. 7. Попович Т. П. До питання структури правового обов'язку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. Випуск 83: частина 3. 2024. С. 432. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.83.3.66>. 8. Летнянчин Л. І. Конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні: проблеми теорії і практики: монографія. Харків: Видавець СПД ФО Вапнярчук Н. В., 2006. С. 158. 9. Скибіцький Б. А. До питання реалізації норм права в суспільстві. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 9/2022. С. 60. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-9/12>. 10. Лук'янець Д. М. Стереотипи в адміністративному праві: переконання та примус як універсальні методи державного управління. *Публічне право*. 2012. № 2 (6). С. 40. 11. Бобровник С. В. Обов'язок юридичний. *Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т.* Харків: Право, 2016. Т. 3: Загальна теорія права / редкол.: О. В. Петришин (голова) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. 2017. С. 379.

References

1. Barnhizer, David R. What Causes Laws to Succeed or Fail? (March 8, 2016). Cleveland-Marshall Legal Studies Paper No. 297, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2744885>. S. 7. 2. Detalnishe dyv. Parkhomenko N. M. Fenomen pravorealizatsii v suchasnomu naukovomu dyskursi. *Pravova derzhava: Shchorichnyk naukovykh prats Instytutu derzhavy i prava imeni V. M. Koretskoho NAN Ukrainy*. Vypusk 36. Kyiv, 2025. S. 83–94 (in Ukr.). 3. Petryshyn O. V. Pravovyi rezhym. *Velyka ukrainska yurydychna entsyklopediia: u 20 t.* Kharkiv: Pravo, 2016. T. 3: Zahalna teoriia prava / redkol.: O. V. Petryshyn (holova) ta in.; Nats. akad. prav. nauk Ukrainy; In-t derzhavy i prava imeni V. M. Koretskoho NAN Ukrainy; Nats. yuryd. un-t imeni Yaroslava Mudroho. 2017. S. 530 (in Ukr.). 4. Tam samo. S. 532– 533 (in Ukr.). 5. Parkhomenko N. M. Realizatsiia prava. *Yurydychna entsyklopediia: V 6 t.* / Redkol.: Yu. S. Shemshuchenko (vidp. red.) ta in. Kyiv: Ukr. entsykl., 2003. T. 5: P–S. S. 216 (in Ukr.). 6. Bobrovnyk S. V. Oboviazok yurydychnyi. *Velyka ukrainska yurydychna entsyklopediia: u 20 t.* Kharkiv: Pravo, 2016. T. 3: Zahalna teoriia prava / redkol.: O. V. Petryshyn (holova) ta in.; Nats. akad. prav. nauk Ukrainy; In-t derzhavy i prava imeni V. M. Koretskoho NAN Ukrainy; Nats. yuryd. un-t imeni Yaroslava Mudroho. 2017. S. 377 (in Ukr.). 7. Popovych T. P. Do pytannia struktury pravovoho oboviazku. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*. Seriia Pravo.

Vypusk 83: chastyna 3. 2024. S. 432 DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.83.3.66> (in Ukr.). **8.** Letnianchyn L. I. Konstytutsiini oboviazky liudyny i hromadianyna v Ukraini: problemy teorii i praktyky: Monohrafiia. Kharkiv, 2006. S. 158 (in Ukr.). **9.** Skybitskyi B. A. Do pytannia realizatsii norm prava v suspilstvi. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. № 9/2022. S. 60 DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-9/12> (in Ukr.). **10.** Lukianets D. M. Stereotypy v administratyvnomu pravi: perekonannia ta prymus yak universalni metody derzhavnoho upravlinnia. *Publichne pravo*. 2012. № 2 (6). S. 40 (in Ukr.). **11.** Bobrovnyk S. V. Oboviazok yurydychnyi. *Velyka ukrainska yurydychna entsyklopediia: u 20 t.* Kharkiv: Pravo, 2016. T. 3: Zahalna teoriia prava / redkol.: O. V. Petryshyn (holova) ta in.; Nats. akad. prav. nauk Ukrainy; In-t derzhavy i prava imeni V. M. Koretskoho NAN Ukrainy; Nats. yuryd. un-t imeni Yaroslava Mudroho. 2017. S. 379 (in Ukr.).

Parkhomenko Nataliia. Implementation of legal norms as a means of ensuring the functioning of legal regimes established by the state

The conceptual foundations of the essence and content of the implementation of legal norms are defined and it is emphasized that this form of implementation of legal norms occupies an independent and fundamentally important place among the forms of implementation of normative prescriptions into the real behavior of subjects within the framework of the functioning of legal regimes established by the state, after all, it is thanks to the fulfillment of legal duties that the transition from the normative model of proper behavior to its actual implementation is ensured, which allows achieving the goals of legal regulation and legal influence in general.

The implementation of legal norms as a form of their implementation is an active, necessary and mandatory behavior of the subject, determined by imperative legal norms, договірними нормами права або актами застосування норм права, refraining from which entails the occurrence of legal responsibility and at the same time leads to a violation of the functional integrity of the existing legal regime, a decrease in its potential capabilities regarding regulation and protection of social relations.

The legal obligation and obligations are distinguished, which allows to clearly outline the limits of voluntary implementation of the obligation and the moment of transition to state enforcement of its fulfillment.

It is emphasized that the implementation of legal norms involves not only the actions of the obliged subject, but also the presence of an extensive mechanism of legal support, appropriate economic, organizational and financial conditions.

That is why the implementation of legal norms is one of the key tools of the mechanism of legal regulation and a necessary condition for the effective functioning of legal regimes, which ensures the real effectiveness of law, the stability of law and order and the effectiveness of state activity. Due to the proper performance of legal duties, the right ceases to be declarative and acquires the ability to influence social relations, form legal consciousness and culture, as well as ensure the balance of private, public and state interests.

Keywords: implementation of law, implementation of legal norms, legal regime, legal regulation, legal obligation, human rights.

Дата першого надходження рукопису до видання: 03.01.2026

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 03.03.2026

Дата публікації: 24.03.2026